

Є. ПАША, студентка I курсу
(Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ)

ЕКОЛОГІЧНІ СТАНДАРТИ ISO 14000 У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 7, с. 85–86

Необхідною умовою переходу України до стійкого екологічно безпечного розвитку є узгодження вітчизняної екологічної нормативної бази з міжнародною практикою управління якістю природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, охорони атмосфери, гідросфери, ґрунтів, надр, рослинного і тваринного світу. Українська практика екологічного менеджменту значною мірою засновується на застарілих ГОСТах. Зокрема, застарілим і тому неприйнятним є нормування якості води. А саме незадовільна якість питної води найбільше (на 70 %) впливає на здоров'я населення України.

У зв'язку з цим існує потреба з'ясувати важливі принципи екологічного менеджменту у розвинених країнах, де розв'язуються екологічні проблеми підприємств.

Ініціатором нового підходу до проблеми екологічного менеджменту на рівні окремо взятого підприємства став Міжнародний Дім Торгівлі — ICC (International Commode chamber), який ще у 1991 р. створив Бізнесову раду екорозвитку — стійкого екологічно безпечного розвитку — BCSD (Business Council for Sustainable Development). Ця Бізнесова рада обґрунтувала технологію управління природоохоронною діяльністю зі спиранням на менеджмент якості товарів, послуг та екологічного стану самого природного середовища.

При цьому було сформульовано 16 принципів, які мають забезпечувати ефективну систему екологічного менеджменту на підприємстві.

Одним із найважливіших з-поміж них є визнання охорони природного середовища пріоритетним у діяльності кожного господарюючого

суб'єкта (підприємства, фірми тощо). При цьому екологічний менеджмент розглядається як складова інтегральної системи управління підприємством.

Його завданням є сприяти проєкологічним заходам екологізації товарів та послуг, дотриманню норм і принципів, які є обов'язковими в цій країні, формувати відповідну мотивацію екологічної поведінки суб'єктів підприємницької діяльності.

Ідея управління природним середовищем на підприємстві не була надана підприємцям згоди. Ініціатива вийшла із середовища підприємців. Їхній натиск на уряди і відповідні позаурядові структури започаткував розробку державою спеціальних норм екологічного менеджменту. Процедуру такої системи вперше опрацював Британський інститут стандартизації, створивши норми BS 7750 — управління природним середовищем. До системи BS 7750 протягом лише одного 1992 р. приєдналися понад 700 британських підприємств. У 1993 р. Європейська Комісія розробила загальні правила, які регламентують екологічний менеджмент і аудитування EMAS (Environmental Management and Auditing Schema) у країнах ЄС. Ця схема була розроблена з орієнтацією на промислові підприємства, які за європейською класифікацією належать до підприємств груп C і D, частково — E.

Регулювання відношень в системі “підприємство — середовище” здійснюється через низку механізмів, які стимулюють проєкологічну поведінку підприємства і завдяки яким постійно коригується технологічний процес. Важливим елементом системи є процедура інформування всіх зацікавлених сторін про природоохоронну діяль-

ність підприємства. У рамках системи EMAS обов'язковим є проведення таких заходів:

- аналіз впливу виробництва на природне середовище;
- аналіз товарів з точки зору тривалості "життя" їх упаковки та впливу на природне середовище;
- фінансування екологічних заходів;
- порозуміння з місцевою владою, акціонерами, інвесторами і споживачами.

Процес впровадження в дію системи екологічного менеджменту EMAS складається з ряду етапів. Найважливішими з-поміж них є розробка екологічної політики підприємства, впровадження системи управління якістю, контролю і нормативне забезпечення зазначених заходів. Після впровадження системи підприємство зобов'язане дати публічне (громадське) свідчення щодо його екологічної політики і засобів її реалізації.

Рух підприємств за впровадження стандарту якості ISO 9000 і його успіх спонукали Міжнародну Організацію Стандартизації — ISO (International Standard Organization) створити універсальну модель екологічного менеджменту у сфері природного і виробничого середовища на підприємстві. Серії екологічних норм було надано номер 14000. Екологічна серія ISO 14000 складається з 20 екологічних норм, інструкції (методики) і технічних описів, які охоплюють всі істотні питання управління якістю природного середовища, аудитування, оцінки циклу життя товару та екологічні аспекти в нормативних документах на товар.

Основні екологічні норми регламентуються стандартами серії ISO 14001 і ISO 14002. Ці стандарти дають можливість організаційно-виробничій одиниці незалежно від результатів її діяльності контролювати вплив підприємства на природне середовище. Норми поширюються лише на ті аспекти середовища, які організаційно можна контролювати і на які можна впливати. Норми не є робочими інструкціями, а лише вимогою, яка

спонукає підприємство до діяльності відповідно до правил екологічної поведінки, що торкаються цієї господарчої одиниці.

У теоретичному відношенні система менеджменту природного середовища ISO 14001 і 14002 засновується на відомій в економіці петлі Демінга. Основною рисою норми є діяльність, спрямована на постійне вдосконалення природоохоронної ефективності підприємства при дотриманні інтересів і цілей певної виробничої одиниці. Норми не є такими, що надаються підприємству згори, а є лише механізмом пристосування підприємства до умов, що їх створюють екологічні обмеження, приписи і заборони. Найважливіші риси системи ISO 14001 — універсалізм, превентивність, дієвість, факультативність та можливість удосконалення процедури.

Екологічна політика підприємства публічно декларується як зобов'язання конкретної організаційно-виробничої одиниці дотримуватися діючих у державі норм і приписів, вживати дієві заходи еколого-економічного спрямування. Вона розробляється керівництвом підприємства і впроваджується всіма причетними до цього структурами, що регулюють, вдосконалюють, запобігають, контролюють і визначають дотримання принципів і обмежень, які накладаються екологічними законами.

Література

1. *Вимоги до системи екологічного менеджменту. Стандарт Великобританії BS 7750.*
2. *Екологічний аудит: Посіб. для екон. вузів.* — К., 1997.
3. *Ejdy S. I. Zalecenia Unii Europejskiej dotyczace zarzadzania jrodowiskien. Problemy E.*
4. *Introducing EMAS. A participants guide. The Competent Body for the EC Ecomangement and audit scheme.* — London, 1994.
5. *Poskrobko B. Systema zarzadzania ochrona srodowiska w przedsiebiorstwa // Ekononia i Srodowisko.* — 1996. — № 8-9.